

VERHUIZEN

 **ERKENDE
VERHUIZERS**

Je voelt je direct thuis

Jaargang 39 | Aflevering 4 | 3 september 2024

ONDER ANDERE IN DEZE EDITIE: **EXTRA KORTING RENAULT TRUCKS** | **VERHUISBEDRIJF DRAAGKRACHT** | **ZZP PLATFORM YOUNGONES**

**ERFGOEDVERVOER,
NIET VOOR DUMMIES**

VERHUIZING IS MEEST INGRIJPENDE LEVENSGEBEURTENIS VOOR ERFGOED

"KIES EEN BETROUWBARE PARTIJ DIE MET ERFGOED WEET OM TE GAAN EN Hiermee vertrouwd is"

Door Anton Vis

Erkende Verhuizers komen in hun werk regelmatig erfgoed tegen. De omgang met kunstwerken, schilderijen, beschilderde objecten en lijsten vraagt bijzondere aandacht, want een ongeluk zit vaak in een klein hoekje. Lijstenmaker en erfgoedrestaurateur Sander van Boekel over de do's and don'ts bij het verpakken, vervoeren en herstellen van erfgoed.

Boselie van Boekel in Den Bosch heeft al ruim 45 jaar ervaring met de meest uiteenlopende vormen van het inlijsten, conserveren en het restaureren van kunstwerken, schilderijen, beschilderde objecten, lijsten en nagenoeg alle technieken op papier. De klantenkring van het Brabantse bedrijf bestaat uit nationale en internationale verzamelaars, particulieren, kunstenaars, musea en galeries. "Een oud ambacht in deze hectische tijd en tegelijk springlevend", aldus restaurator Sander van Boekel, die sinds 2008 het bedrijf leidt.

Wat zijn de meest voorkomende schades die jij voorbij ziet komen?

"Hoe goed het verhuisbedrijf ook staat aangeschreven en de verhuizers te werk gaan, een ongelukje zit nou eenmaal in een klein hoekje. Externe invloeden, zoals een verkeerde bekisting/verpakking, een ondoordacht moment van de opdrachtgever zelf of gewoonweg de

hoge leeftijd en daarmee kwetsbaarheid van het kunstobject, kunnen zorgen voor schade."

Wat voor schade?

"Niet alleen schilderijen of sculpturen zijn kwetsbaar. Ook oude lijsten kennen hun ouderdomsmankementen. De materialen zijn sterk uitgedroogd en wanneer deze vastgepakt worden of een kleine tik krijgen, kunnen ze al afbreken. Soms heeft een schilderij door zijn leeftijd, de kwaliteit en sterkte van papier. Zo kwetsbaar en gevoelig kan het zijn. Een aantal keer per jaar komt er een schilderij binnen met een winkelhaak, meestal is een nonchalante behandeling van het object dan de oorzaak geweest. Of schilderijen tegen elkaar aan zetten of stapelen, waarbij de ophang dan de volgende lijst beschadigd is ook zo'n voorbeeld. Ook gebroken glasplaten zien we geregeld voorbij komen in ons atelier."

natuurlijk liever niet. En het is ook vrij eenvoudig te voorkomen."

Hoe dan?

"Wij weten dat de meeste verhuizers hoge eisen stellen aan het inpakken en verzorgen van de objecten van hun opdrachtgevers. Je wilt immers schade voorkomen. Maar een verhuizer is niet altijd bekend met materialen die gebruikt worden in kunstwerken, antiek of lijsten. En ga je voor ieder object nou een perfect passend kistje timmeren? Natuurlijk niet, dat zou onbegonnen werk zijn en bovendien onbetaalbaar."

Hoe doen jullie het zelf?

"Wanneer wij zelf kunst vervoeren, inpakken of verplaatsen, zijn het vaak enkelstuks of kleine collecties. We maken dan specifiek hiervoor een passende bekisting. De voorkeur zal altijd zijn de werken liggend te vervoeren. Hiervoor wil het ook wel gebeuren dat we de, veelal schilderijen, eerst uitlijsten. Zo worden lijst en schilderij los van elkaar vervoerd en is enkel een foamplaat tussen de werken vaak afdoende. Een heel simpel ander trucje is door de werken van groot naar klein tegen elkaar te plaatsen en glaskant tegen glaskant of rug tegen rug. Wij hebben onze bus hiervoor ingericht met een verstelbaar klemsysteem. Vernis kan uiterst kwetsbaar zijn voor krasjes. Oude lijsten hebben vaak zwakke verbindingen of ornamenten en technieken op papier zijn gevoelig voor vlekken en scheurtjes. Bij het vervoer dien je hier rekening mee te houden bij de keuze van verpakken."

Er is dus voor jullie voldoende werk aan de winkel?

"Veel is uiteindelijk wel te restaureren en te herstellen. Veelal is het verzekeringswerk. Hoewel wij bij Boselie van Boekel van ons werk houden en graag restaureren, zien we deze schades

En stel nu dat een verhuisbedrijf twijfelt over een bepaald kunstobject?

"Bij vragen sta ik of een van mijn collega's altijd klaar. Een belletje of foto is zo gestuurd."

Waar zitten in jouw optiek risico's tijdens een verhuizing?

"Bij het 'over the top' inpakken. Foam, tape, dekens, bekistingen, constructies, handschoentjes en allerlei materialen door elkaar. Ik wil niet zeggen dat het altijd 'less is more' moet zijn, maar een beetje logisch inpakken werkt vaak beter. Bij het in- en uitpakken heb je dan ook minder kans op schade. Wat we ook vaak voorbij zien komen in ons atelier is plakband en stickers op objecten en schilderijlijsten. Bij het verwijderen dan wel uitpakken is de kans groot dat een deel van de vergulding of kleur meegetrokken wordt. In veel gevallen kunnen we dit heel goed restaureren, vergulden of retoucheren, maar helaas niet altijd onzichtbaar. Eeuwenoude patine is niet te evenaren. Eeuwig zonde."

Wat moet je als verhuizer doen en vooral laten?

"Geen risico nemen of zelf gaan lijmen en kleuren. Bel of app ons of uiteraard een andere vakman die weet hoe met kunstwerken om te gaan. Wanneer een glasplaat scheurt, plak je tape over het glas. Zo voorkom je dat grote stukken glas uitbreken. Daarna is het zaak het werk vlak, glas naar beneden, te vervoeren. Zo voorkom je dat er glas op het kunstwerk valt en schade aanbrengt aan papier of schilderij. Breekt er een stuk van een lijst, bewaar dit dan en breng het geheel naar een vakkundige restaurator. Vaak zijn er namelijk oude materialen en lijmen gebruikt. Een klodder bison-kit of (duct)-tape is dan funest voor het werk en kan nog meer schade aanbrengen dan nodig. Hoekbeschermers zouden dan altijd standaard in de verhuswagen moeten liggen. Dit zijn hoekjes van foam die om de hoeken van lijsten en schilderijen passen en een eerste klap of tik op kunnen vangen."

Hoe bepaal je de ernst van eventuele schade?

"Het ene (kunst)werk is het andere niet. Soms zijn enkele foto's en een belletje genoeg om een beeld bij de situatie te krijgen, maar voor de grotere, complexere of meer kostbare werken is de procedure anders. Wanneer bij ons een werk binnen komt voor restauratie, voeren we bij aanvang een klein onderzoek uit. Wat is er gebeurd, wat voor kunstwerk is het en welke materialen zijn gebruikt, hoe kwetsbaar is het werk, wat en hoe groot is de schade? Aan de hand hiervan overleg ik met een van onze restauratoren en/of lijstenmakers en maken we een voorstel voor restauratie. Helaas komt het ook voor dat de schade te groot is en het werk total loss is. Is het object te groot of kwetsbaar voor verplaatsen, dan komen wij op locatie om de situatie te bekijken en maken dan een restauratieplan."

Welk voorbeeld van een succesvolle restauratie van een verhuisschade is jou bijgebleven?

"Wij werden gebeld omdat een 19-eeuwse spiegellijst was omgevallen. Gevolg, spiegel gebroken en een groot deel van de ornamenten hadden de klap niet overleefd. Ook waren er problemen met de houtverbindingen. Bij oude lijsten is uitdroging van de lagen een

veelvoorkomend probleem. Deze lijsten zijn opgebouwd uit een aantal lagen krijt en ornamentiek op basis van dierlijke lijmen. Daarna komt een kleuring of vergulding/verzilvering. Na verloop van tijd droogt de lijm uit en verliest deze zijn kracht. Zolang een lijst dan hangt of staat, gebeurt er weinig. Hooguit wat scheurtjes en wellicht links en rechts een loslatend ornament. Maar wanneer een lijst dan een tik krijgt of verkeerd wordt vastgepakt, dan blijkt er meer los te zitten dan zichtbaar en verlies je ornamenten."

En toen?

"In dit geval konden we ter plekke in overleg met de eigenaar en is besloten het geheel mee te nemen naar het atelier. Voor grote, zware spiegels hebben we een 'draagbaar'. Deze lijst was ruim 2.60 m hoog en inclusief spiegel bijna 70 kilo. In het atelier hebben we veel stukjes ornament kunnen behouden en aan elkaar gepuzzeld en zo grotendeels kunnen reconstrueren. De laatste stukjes, chips en een aantal ornamentjes die al misten, hebben we bijgemaakt op

Sander van Boekel

3 tips om de kans op schade te verminderen

1. Loop vooraf het object na op losse elementen of ornamenten en bekijk ook nauwkeurig of een schilderij al losse verf heeft.
2. Ga op pad met de juiste materialen. Dit klinkt als een open deur, maar de praktijk blijkt anders. Beschermhoekjes of een stapel (herbruikbare) foamplaten, voorkomen al een hoop problemen. Makkelijk verkrijgbaar en neemt weinig ruimte in beslag.
3. Bij twijfel: vraag deskundig advies. Er zijn genoeg lijstenmakers en restauratoren die iedere dag diverse kunstwerken verplaatsen, vasthouden en weten hoe deze te behandelen.

traditionele wijze. Daarna zijn de aangeheelde delen opnieuw polymeent verguld (watervergulding) en gepatineerd aan de rest van de spiegellijst. In overleg hebben we ook een eerdere, ondeskundige en mislukte restauratie direct meegenomen in het proces. Het gebroken glas van de spiegel is helaas niet te herstellen. Deze hebben we dus moeten vervangen voor een nieuwe, inclusief geslepen facet. Gelukkig heeft de klant er uiteindelijk een mooiere spiegellijst voor teruggekregen.”

Hoe belangrijk is de inzet van een deskundige verhuizer?

“Veelal zijn kunstwerken waardevol voor de eigenaar. De ene keer in financiële zin, dan weer in emotionele. Waarom zou je zoveel risico nemen in de aanzienlijke korte tijd die gepaard gaat met een verhuizing? Het verplaatsen of inpakken is zo’n beetje het meest risicovolle moment wat een kunstobject ooit mee gaat maken. Het is dan zaak om een betrouwbare partij te benaderen die om weet te gaan met kwetsbare en vaak ook kostbare werken en hiermee vertrouwd is. Niets is zo eng om een sculptuur of schilderij van de muur te pakken en te verplaatsen wanneer je weet dat dit misschien wel 400 jaar oud is of enkele tonnen aan waarde vertegenwoordigd.”

www.boselievanboekel.nl

